

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. В.І. ВЕРНАДСЬКОГО

Факультет української філології та українознавства
Кафедра теорії та історії української літератури

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор ТНУ _____

“ _____ ” _____ 2007 р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

з і спецкурсу „Шляхи розвитку української драматургії і театру в ХІХ столітті”

для студентів 5 курсу

Спеціальності 7.030501 “українська мова і література”

Освітньо-кваліфікаційного рівня “спеціаліст”

Сімферополь, 2007

Схвалено до друку науково-методичною радою ТНУ

Протокол № _____ від „_____” _____ 2007 р.

Навчальна програма з дисципліни спецкурсу: „Шляхи розвитку української драматургії і театру в XIX столітті” для студентів 5 курсу.

Спеціальність 7.030501 „українська мова і література”.

Освітньо-кваліфікаційного рівня „спеціаліст”.

Укладач: Киричок П.М. – доктор філологічних наук, професор.

Рецензент: Покотило К.С. – кандидат філологічних наук, доцент.

Програма схвалена на засіданні кафедри української літератури:

Протокол № _____ від _____ 2007 р.

Програма затверджена методичною комісією філологічного факультету із спеціальності „українська мова і література”

Протокол № _____ від „_____” _____ 2007 р.

ВСТУП

У навчальній програмі з позицій об'єктивної естетики та здобутків вітчизняного, діаспорного та світового літературознавства і театрознавства розглядаються питання розвитку української драматургії в першій і другій половині XIX століття, а також діяльності українсько-російських театральних труп та аматорських колективів, які стимулювали й створили необхідний мистецький ґрунт для заснування й утвердження професійного українського театру, що дістав назву “театр корифеїв”. У програмі наголошується на актуальності тематики і проблематики творів українських драматургів, на значимості їхнього внеску в піднесенні національної свідомості українського народу, на утвердженні ідеалів суспільного прогресу, на виборенні волі для свого народу, для кожної особистості. Визначну роль в формуванні національної свідомості українського народу відігравав і український професійний театр і його театральні колективи. Особлива увага звертається на сучасне прочитання художніх творів (текстів) письменників, на усвідомлення їх естетичної і суспільної значимості, на особливості художньої манери і стилю митця, його творчої практики, зокрема історії створення художнього полотна та його сценічної історії, що пов'язується з його майстерністю та поетикою. Творчість письменників-драматургів має розглядатися у зв'язках з розвитком літературного вітчизняного і світового процесу, а також із розвитком української театральної культури і сценічної історії найвизначніших художніх полотен, ставлення до них глядачів і критики.

Предметом спецкурсу є вивчення шляхів розвитку української драматургії і театру в XIX столітті, з'ясування з позицій сьогодення та об'єктивної естетики:

а) шляхів розвитку і становлення української класичної драми і професійного театру в XIX столітті, визначення особливостей їх національної специфіки;

б) визначення актуальності проблематики і тематики найвизначніших творів драматургів з наголосом на особливостях їх сценічного втілення та створення провідними українськими акторами найвагоміших образів-типів, якими захоплювався глядач;

в) особливостей новаторської режисури вистав, яку виробили провідні українські театральні колективи, зокрема їхні наставники: М. Кропивницький, М. Старицький, І. Тобілевич (Карпенко-Карий), М. Садовський, П. Саксаганський;

г) звертається увага на наявність в українській драматургії і театрі доби, тенденцій класичного і нового реалізму (неореалізму), сентименталізму й, зрештою, побутового етнографізму, що допомагає режисерам створювати видовищні спектаклі.

Міждисциплінарні зв'язки: Вивчення спецкурсу: „Шляхи розвитку української драматургії і театру в XIX столітті” пов'язується з історією українського народу й народів інших країн, зокрема слов'янських, філософією, етнографією, фольклором, музикою та співами, глибоке знання яких допомагає драматургам створювати правдиві художні полотна, а режисерам та авторам видовищні спектаклі, якими захоплювалися глядачі не лише в Україні, а й багатьох країн, пізнаючи побут, звичаї, історію і волелюбні прагнення українського народу.

I. МЕТА І ЗАВДАННЯ СПЕЦКУРСУ

Дати студентам об'єктивні знання про розвиток жанру драми в українській літературі першої і другої половини XIX століття, а також про розвиток театральної культури і становлення та заснування професійного українського театру, з'ясування ідейно-художньої спадщини найвизначніших вітчизняних драматургів і театральних

діячів, зокрема І. Котляревського, М. Щепкіна, Г. Квітки-Основ'яненка, Т. Шевченка, П. Куліша, І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, М. Кропивницького, М. Старицького, І. Тобілевича (Карпенка-Карого), О. Стороженка, М. Садовського, П. Саксаганського, М. Заньковецької, І. Франка та інших. Звертається увага на визначення їх ролі у спрямуванні української культури на шлях підвищення ідейного і естетичного рівня художнього твору, на шлях пробудження національної свідомості українського народу, наголошується також на розвитку театральної культури і театру українського в Галичині та на зв'язках митців України з світовим літературним процесом і театральною культурою.

II. Зміст спецкурсу: „Шляхи розвитку української драматургії і театру в ХІХ столітті”

Навчальна програма складається з одинадцяти розділів, в яких ґрунтовно висвітлюється тематика і проблематика спецкурсу.

I. РОЗВИТОК ЖАНРУ ДРАМИ І ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ

Розвиток української культури в Російській імперії, у складі якої століттями перебувала Україна на колоніальному становищі, завжди гальмувався постійним переслідуванням та різними заборонами. Російський царизм побоювався вільнолюбивого духу українського народу тому й вдався до переслідування української мови, українських письменників, видаючи різні укази і циркуляри про заборону вживання української мови й видрукування творів у яких розроблювалася патріотична українська тематика. Та все ж і в таких умовах українська культура, література і мистецтво розвивалися і не занепадали. Російський царизм не в змозі був повністю знищити українську культуру, хоча й докладав до цього чимало зусиль. Розвиткові української літератури, культури й мистецтва сприяла прогресивна російська інтелігенція, якої було мало, але виступи її на захист українського слова, українського народу були потужними.

Значну роль у розвитку української культури у першій половині ХІХ століття відігравали українські драматурги І.П. Котляревський, Г.Ф. Квітка-Основ'яненко, Т.Г. Шевченко та засновані у містах Києві (1805), Одесі (1804), Полтаві (1812), Ніжині (1820), Катеринославі (1847), Чернігові (1853) театри, які виставляли п'єси українською мовою.

З приватної справи окремих поміщиків, які подекуди мали у своїх маєтках для особистої розваги театральні трупи з кріпаків, театральне мистецтво дедалі більше ставало важливим фактором розвитку української культури. Засновуються колективи артистів, у середовищі яких виховуються видатні діячі театру. З 1818 по 1821 рік в Україні працював М.С. Щепкін (1788-1863), а в 30-х – 40-х роках розгорнув свою діяльність видатний український артист К.Т. Соленик (1811-1851). В розвитку драматургії і театру в Україні все більшого значення набували п'єси І.П. Котляревського, Г.Ф. Квітки-Основ'яненка, Т.Г. Шевченка, М.В. Гоголя.

У театрах України все більше місце починають посідати п'єси з народного життя, дістає широкого визнання реалістична акторська гра. Передові діячі театру виступали проти антинародного напрямку в театральному мистецтві. Вони орієнтувалися на демократичного глядача, прагнули зробити театр засобом громадського виховання, боротьби проти соціальних пороків кріпосницької системи.

Велике значення для розвитку театральної культури в Україні мала Києво-Могилянська академія та відкриття в ряді міст вищих і середніх учбових закладів. У 1805 році відкрито університет у Харкові, у 1820 р. – гімназію вищих наук у Ніжині, яку пізніше (1842) було переорганізовано в ліцей, в 1834 році відкрито університет у Києві, гімназії в Полтаві, Харкові та Одесі. Створені при університетах друкарні видавали твори й українських драматургів.

Зв'язки українського театру з російським і європейським. Основна тематика та головні ідеї українських драматургів 10-30-х років XIX століття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Історія української літератури: У 8 т. – К., 1969. – Т. 4. – Кн. 1, 2.
2. Антонович Д. Триста років українського театру. – Прага, 1925.
3. Матеріали до вивчення історії української літератури: У 3 т. – К., 1955.
4. 100-річчя українського театру корифеїв: Зб. – Одеса, 1982.
5. Теорія драми в історичному розвитку. – К., 1950.
6. Український драматичний театр. – К., 1988.
7. Волинський П. Теоретична боротьба в українській літературі (перша половина XIX ст.). – К., 1959.
8. Чалий Д. Становлення реалізму в українській літературі (перша половина XIX ст.). – К., 1956.

II. ДРАМАТУРГІЧНА ТВОРЧІСТЬ І ТЕАТРАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ І.П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО

Театрально-драматургічна діяльність І.П. Котляревського – основоположника нової української драматургії. Успіх і популярність “Наталки Полтавки” та “Москаля-чарівника”. І.П. Котляревський – засновник і директор першого професійного театру в Україні. І.П. Котляревський і М.С. Щепкін. Праця М.С. Щепкіна в театрі Котляревського.

Історія написання, постановки і надрукування “Наталки Полтавки” (1819-1838). Зв'язок її з традиціями давньої української драматургії з російською комічною оперою кінця XVIII – початку XIX ст. Причина і зміст полеміки І. Котляревського з автором “опери” “Козак – стихотворець” О. Шаховським.

Жанр (“українська опера”), його “синтетичний” характер, тематика, конфлікт. Тема “Наталки Полтавки”, соціальні елементи конфлікту. Образи твору, їх типізація та індивідуалізація. Підкреслення духовної краси українського народу. Критика представників тогочасної сільської царської влади.

Значення пісень, їх походження. Особливості мови. Сценічна історія п'єси. “Наталка Полтавка” – зразок репертуару українського музично-драматичного театру.

І. Карпенко-Карий про п'єсу. Наслідування і переробки “Наталки Полтавки”.

Водевіль “Москаль-чарівник” (1819). Риси жанру: легкий побутовий сюжет, демократичний типаж, насиченість піснями, комічні ситуації, дидактична кінцівка. Образи твору, художні засоби і прийоми трактовки їх. Успіх водевілю на сцені, М. Щепкін у ролі Михайла Чупруна.

Наслідування “Москаля-чарівника”: “Простак” (1823-1825) В. Гоголя, “Бой-жінка” Г. Квітки-Основ'яненка (1837). Спрощений показ життя в цих водевілях, їх одноманітність щодо тематики, прагнення до розваги замість викриття людських і суспільних вад.

Одноактна комедія Т.М. (Р. Андрієвича) “Быт Малороссии в первую половину XVIII столетия” – єдиний зразок сатиричної комедії звичаїв, спрямованої на висміювання побуту провінційного дворянства. Художні засоби створення образу поміщика Никодима Провінціаленка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Котляревський І.П. Твори: В 2 т. – К., 1969.
2. Кирилюк Є. Іван Котляревський. Життя і творчість. – К., 1986.
3. Хропко П. Українська драматургія першої половини XIX ст. – К., 1972.

4. Шутровський В. Фольклорно-етнографічний елемент у “Наталці Полтавці”. – К., 1972.
5. Волинський П. Іван Котляревський. – К., 1969.
6. Хропко П. І.П. Котляревський. Літературний портрет. – К., 1969.

ІІІ. ДРАМАТУРГІЧНА ТВОРЧІСТЬ І ТЕАТРАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ Г.Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА

Г.Ф. Квітка-Основ'яненко як артист і театральний діяч. Його участь в аматорських виставах. Драматична творчість письменника. Погляди на народний театр і театральне мистецтво.

Комедії письменника російською мовою: “Дворянские выборы” та двомовні “Шельменко волостной писарь”, “Шельменко-денщик”. Гумористично-сатиричний характер їх. Висміювання побуту і моралі дворян, їх безкультурності, егоїзму, нечесності. Протиставлення аморальним дворянам образів культурних, чесних дворян – Твердових, Скромнових, Достойнових. Ліберально-дворянська ідейна основа сатири.

“Шельменко-денщик” – сатирична комедія ситуацій та образів. Образи, характеристика їх (Шельменко, Шпак, Скворцов, Прісінька, Опецьковський, Лопуцьковський). Успіх комедії в минулому і в наш час, її екранізація.

Драматичні твори Г. Квітки-Основ'яненка українською мовою. “Сватання на Гончарівці” (1836). Залежність від “Наталки Полтавки” і оригінальність сюжету. Жанр, композиція, особливості сюжету, конфлікти. Персонажі: Уляна, Одарка і Прокіп Шкурати, Олексій, Стецько, Скорик. Їх індивідуалізація і типізація. Популярність твору. Сценічна історія в минулому і в наші дні.

Драма “Щира любов” на сюжет однойменної повісті. Переклад її О. Островським російською мовою

ЛІТЕРАТУРА

1. Квітка-Основ'яненко Г.Ф. Твори: У 7 т. – К., 1978.
2. Вербицька Є. Г.Ф. Квітка-Основ'яненко. – Харків, 1968.
3. Гончар О. Григорій Квітка-Основ'яненко. Семінарій. – К., 1974.
4. Зубков С. Григорій Квітка-Основ'яненко. Життя і творчість. – К., 1978.

ІV. ДРАМАТИЧНІ ТВОРИ М.І. КОСТОМАРОВА. ПЕРШІ СПРОБИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДРАМАТУРГІЇ

Змалювання історичних подій: трагедії “Сава Чалий” і “Переяславська ніч”, написаних в романтичному стилі. Відхід від побутового конфлікту, спроба автора в жанрі соціальної історичної трагедії.

Трагедія “Сава Чалий” (1838). Тема боротьби українського народу проти польської шляхти. Історична пісня – основа сюжету. Характер конфлікту. Образи Сави Чалого та Гната Голого і шляхти. Відступ від історичної епохи та духу народних пісень, особливо в характеристиці образу Гната Голого, показ його як романтичної постаті. Риси романтичної трагедії.

Трагедія “Переяславська ніч” (1841) – певний творчий успіх у зображенні життя народу (гноблення шляхтою) та в створенні дівчини-патріотки Марини. Інші образи – романтичні рупори ідей: староста (жорстокості), Лисенко (свободи українського народу), Анастасії (християнської покори).

Історико-літературне значення трагедій М. Костомарова як спроб романтичної драматургії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Костомаров М. Твори: У 2 т. – К., 1967.
2. Костомаров М. Исторические произведения. Автобиография. – К., 1989.
3. Шубравський В. Українська драматургія першої половини ХІХ століття. Вступна стаття до однойменного збірника. – К., 1958.
4. Історія української літератури (перша половина ХІХ століття). – К., 1980.
5. Історія української літератури: У 8 т. – Т. 2. – К., 1967. – Т. 3, 1968, Т. 4. – Кн.1, 2. 1969.
6. Хропко П. Українська драматургія першої половини ХІХ ст. – К., 1972.

V. ДРАМАТУРГІЯ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

Літературно-естетичні і театральні погляди Т. Шевченка. Драматизм і драматургічні елементи в поезії Т.Г. Шевченка. Зв'язки поета з видатними діячами російського і світового театру (М. Глінка, М. Щепкін, О. Драгомижський, С. Гулак-Артемівський, А. Олдрідж). Впровадження в українську драматургію серйозного тону, патріотичних ідей, історичної тематики, героїчних образів.

Романтична трагедія “Никита Гайдай”, прославлення в ній визвольної війни українського народу проти польської шляхти під проводом Б. Хмельницького. Ідея патріотизму і єдності слов'янських народів.

Історична соціально-побутова драма “Назар Стодоля”, її демократична спрямованість. Риси реалізму і романтизму. Соціально-побутовий характер конфлікту. Осудження козацької старшини (образ Хоми Кичатого), оспівування волелюбності народу (героїчні образи Назара, Гната Карого). Багатогранність у змалюванні характерів: соціальні, соціально-психологічні, побутові, особисті мотиви конфлікту. Традиції і новаторство в драмі. Зв'язок з драматургією І. Котляревського та М. Костомарова. Сценічна історія п'єси. Її екранізація. Оцінка літературознавчою і театральною критикою. Значення драми Т. Шевченка “Назар Стодоля” у розвитку української реалістичної драматургії і театру наступних періодів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів: У 6 т. – К., 1963-1964.
2. Білецький О. Шевченко і слов'янство // Зібрання праць: У 5 т. – К., 1965. – Т. 2.
3. Білецький О. Шевченко і західноєвропейські літератури // Зібр. праць: У 5 т. – К., 1965. – Т. 2.
4. Історичні погляди Шевченка. – К., 1964.
5. Кирилюк Є. Тарас Шевченко. Життя і творчість. – К., 1964.
6. Комаринець Т. Т. Шевченко і народна творчість. – К., 1972.
7. Пільгук І. Традиції Шевченка в українській літературі. – К., 1965.
8. Шабліовський Є.С. Народ і слово Шевченка. – К., 1961.
9. Шубровський В. Драматургія Шевченка. – К., 1964.
10. Марченко М. Історичне минуле українського народу в творчості Шевченка. – К., 1957.

VI. РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДРАМАТУРГІЇ І ТЕАТРУ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ

Розвиток українського театру в другій половині ХІХ століття. Заснування професійного українського театру. Відновлення театального життя на західноукраїнських землях.

Створення першої професійної театральної трупи М. Кропивницьким (1882), згодом об'єднаної трупи (1883) під керівництвом М. Старицького, що зосередила найвидатніші мистецькі сили. Потреба у розширенні репертуару. Сценічні переробки. Розвиток жанрів соціально-психологічної, соціально-побутової, історичної драми і трагедії. Інші види в драматичному мистецтві (оперетка, водевіль). Народний театр Старицького, Кропивницького, Карпенко-Карого – якісно нове, національне явище в громадсько-культурному житті України та за її межами. Гастролі українських театральних колективів у Росії й інших краях та країнах. Оцінка вистав критикою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мар'яненко І. Минуле українського театру. – К., 1954.
2. Корифеї українського театру. Матеріали про діяльність театру корифеїв. – К., 1957.
3. Український драматичний театр. – К., 1967. – Т. 1, 2.
4. Тобілевич С. Мої стежки і зустрічі. – К., 1957.
5. Матеріали до вивчення історії української літератури: У 3 т. – К., 1955.
6. Теорія драми в історичному розвитку. – К., 1952.
7. Саксаганський П.К. Думки про театр. – К., 1955.
8. Тобілевич Богдан. Панас Карпович Саксаганський. – К., 1957.
9. Дурилін С.Т. Марія Заньковецька. – К., 1950.

УІІ. ДРАМАТУРГІЧНА І ТЕАТРАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ М.Л. КРОПИВНИЦЬКОГО.

Марко Лукич Кропивницький – український драматург, актор, режисер, композитор, організатор театральної справи. Життєвий і творчий шлях. Формування естетичних поглядів драматурга, актора. Перша соціально-побутова драма “Дай серцю волю, заведе в неволю” (“Микита Старостенко...”). Продовження традицій І. Котляревського, Т. Шевченка у п'єсі. Тема, драматичний конфлікт, групування образів. Досконале знання автором сільського побуту, народної мови і пісенної творчості. Реалізм драми. Сценічна історія.

Драма “Доки сонце зійде, роса очі виїсть”. Реалістичне відтворення нових суспільних явищ у пореформеному селі. Образи твору. Психологізм у зображенні персонажів. Сценічність твору.

Драма “Глитай, або ж Павук”. Актуальність проблематики. Викриття галереї українських “чумази́х” в образі Йосипа Бичка. Образи Олени, Стехи, Андрія Кугута. Творча і сценічна історія п'єси. І. Франко про драму.

Драма “Дві сім'ї” (“Де зерно, там і полова”). Жанр твору. Показ проникнення буржуазних відносин в усі сфери життя села, руйнування дворянських гнізд, суспільна диференціація. Загальна деморалізація суспільних відносин під владою капіталу.

Комедія “Пошились у дурні”. Комізм ситуацій, динамізм сюжету, гумор. Художня цінність водевілю “По ревізії”. Сценічний успіх твору. Елементи соціальної сатири у комедійних творах М. Кропивницького. Драма “Розгардіяш”, “Скрутна доба”. Відтворення в п'єсах атмосфери доби, змін у свідомості народних мас. Показ революційних подій 1905. П'єси останніх років життя. Твори для дітей: п'єси-казки “Івасик Телесик”, “По щучому велінню”. Значення творчості і театральної діяльності М. Кропивницького в розвитку української культури в піднесенні національної свідомості українського народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кропивницький Марко. Твори: у 6 т. – К., 1958-1961.

2. Йосипенко М. М. Кропивницький. – К., 1958.
3. Киричок П.М. Марко Кропивницький. Життя і творчість. – К., 1968.
4. Киричок П.М. Марко Кропивницький. Літературний портрет. – К., 1985.
5. Корифеї українського театру: Матеріали про діяльність театру корифеїв. – К., 1982.
6. Мар'яненко І. М.Л. Кропивницький та його театр // Минуле українського театру. – К., 1953.
7. Мороз Л.З. Марко Кропивницький // Кропивницький Марко. Драматичні твори. – К., 1990.

УІІІ. ДРАМАТУРГІЯ І ТЕАТРАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ М.П. СТАРИЦЬКОГО

Михайло Петрович Старицький – поет, прозаїк, драматург, театральний і культурно-громадський діяч. Життєвий і творчий шлях письменника. Літературно-естетичні і театральні погляди. Театральна діяльність і драматична творчість. Інсценізація творів М. Гоголя, переробка творів І. Нечужа-Левицького, Панаса Мирного, Я. Кухаренка та інших.

Оригінальна драматургія. Реалізм і новаторство драм М. Старицького на тему села (“Не судилось”, “Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці”, “У темряві”). Тематика, проблематика цих творів. Елементи мелодрами у п’єсах. Сценічність. Оцінка театральною і літературознавчою критикою.

Проблеми творчої інтелігенції у драмі “Талан”. Соціально-психологічна проблематика драми “Крест життя”. Драми на історичні теми: “Богдан Хмельницький”, “Маруся Богуславка”, “Облога Буші”. Реалістична основа п’єс. Романтичні засоби змалювання образів, людей сильних почуттів, великих пристрастей, небуденних вчинків. Злиття долі героїв з долею Вітчизни, народу, його боротьба за звільнення з-під колоніального гніту і побудову власної держави. Значення театральної діяльності і драматичної творчості письменника в пробудженні і піднесенні національної свідомості українського народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Старицький М. Твори: У 8 т. – К., 1963-1965. Старицький М. Твори: У 6 т. – К., 1989.
2. Зубков В. Михайло Петрович Старицький // Поетичні твори. Драматичні твори. – К., 1987.
3. Левчик Н.В. Повернення з небуття // Михайл Старицький. Молодість Мазепи. Руїна. – К., 1997.
4. Комишанченко М.П. Михайло Старицький: Літературний портрет. – К., 1968.
5. Мар'яненко І. Минуле українського театру. – К., 1954.
6. Франко І. Михайло Петрович Старицький // Франко І. Зібр. тв.: У 50 т. – К., 1982. – Т. 33.

ІХ. І.К. ТОБІЛЕВИЧ (КАРПЕНКО-КАРИЙ)

Іван Карпович Тобілевич (Карпенко-Карий) – майстер української драматургії ХІХ століття. Життєвий шлях письменника. Літературно-естетичні і театральні погляди. Театральна діяльність як одного із засновників професійного українського театру.

Реалізм і народність творчості письменника як реформатора української драми. Соціально-побутова драма “Бурлака” – нове явище в українській драматургії. Актуальність проблематики. Поєднання у творі реалістичних і романтичних рис. Образ

правдошукача Опанаса Зінченка. Зображення складних суспільних взаємин у тогочасному українському селі. І. Франко про п'єсу.

Драма “Наймичка”. Не традиційне розкриття традиційної теми. Показ страждань і безвихідного становища наймитів. Образи драми. Ліризм і трагізм образу наймички Харитини.

Психологічна драма “Безталанна” (первісна назва “Хто винен?”). Напруженість сюжету твору. Прийоми характеротворення у п'єсі. Образи Варки, Гната, Софії, Гани, Івана. Дискусія письменника із Старицьким з приводу конфлікту драми.

І. Карпенко-Карий як видатний майстер соціальної комедії. “Драми стягання” – “Розумний і дурень”, “Сто тисяч”, “Хазяїн” (трилогія про “чумазого” на українському ґрунті). Своєрідність сюжету і композиції, реалізм, народність мови, засоби сатири і гумору в творах. Характерологія стягання в комедіях.

Високі сценічні якості та величезна популярність комедії І. Карпенка-Карого “Мартин Боруля”. Образи п'єси. Гумористичне зображення сільської буржуазії, її прагнень перейти у дворянство. Висміювання судових порядків з їх хабарництвом, крющотворством. Своєрідність драматичного конфлікту, особливості гумору п'єси.

Тема інтелігенції в діалогії І. Карпенка-Карого “Суєта”, “Житейське море”. Показ відриву інтелігенції від народу. Критика системи освіти й виховання, яка духовно спотворює молоде покоління в комедії “Суєта”.

Комедія “Житейське море”. Розкриття становища театру й акторів у п'єсі. Образи комедії. Морально-етична спрямованість проблематики твору.

Історична тематика у творчості І. Карпенка-Карого (“Бондарівна”, “Лиха іскра поле спалить і сама щезне”, “Паливода XVIII ст.”, “Гандзя”). Патріотичний пафос п'єс, гостродраматичні колізії, сильні, яскраво окреслені постаті. Романтичні художні засоби у п'єсах. Історичні та фольклорні джерела трагедії “Сава Чалий”. Патріотична ідея твору, колоритність образів, композиційна стрункість, напружений сюжет. Особливості мови. Образи представників повсталого народу – Сави Чалого, Гната Голого та інших. Сценічна історія п'єс драматурга. Оцінка критикою. Драматургія І. Карпенка-Карого як глибоко національний фактор, що впливав на формування в українського народу патріотизму й свідомості бути вільним та незалежним. І. Франко про значення творчості і театральної діяльності драматурга.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карпенко-Карий І. Твори: У 3 т. – К., 1985.
2. Антонович Д. Триста років українського театру. – Прага, 1925.
3. Дем'янівська Л.С. Карпенко-Карий: Життя і творчість. – К., 1995. Коломієць В.Г. Театр Саксаганського і Карпенка-Карого. – К., 1984.
4. Мамонтов Я. Драматургія І. Тобілевича // Тобілевич І. Твори: У 6 т. – Харків; К., 1931. – Т. 6.
5. Стеценко Л.Ф. Карпенко-Карий (Тобілевич). – К., 1969.
6. Шнайдер Б. Трагедія “Сава Чалий” Карпенка-Карого і українська історична драма XIX ст. – К., 1959.
7. Чорній С. Українська драматургія і театр. – Мюнхен; Нью-Йорк, 1980.

Х. РОЗВИТОК ЖАНРУ ДРАМИ І ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В ГАЛИЧИНІ

Асиміляторська політика австро-угорського уряду і шляхти, боротьба між “москвофілами” і “народовцями” – причини повільного розвитку і низького рівня драматургії і театрального мистецтва в Галичині.

Початок нового театру і драматургії в Галичині. Перші його кроки в 1848-1849 роках. “Комедія з співами І. Гушалевича “Підгоряни” (1849), переробка І. Наумовича “Гриць Мазниця” (1849) з комедії Мольєра “Жорж Данден”, популярність їх, особливо “Підгорян” (музика М. Вербицького). Посилення інтересу до театру на початку 60-х років. Роль товариства “Руська бесіда”. Організаторська участь східноукраїнських артистів (Є. Бачинський), східноукраїнський репертуар (Котляревський, Квітка-Основ'яненко, Шевченко, Кухаренко). Переклади і переробки П. Свенціцьким (П. Свій) “Гамлета” Шекспіра і “Катерини” Шевченка. Переклади різних авторів з польської мови (“Верховинці” і “Циган” Корженевського), з російської (“Ревізор” і “Женитьба” Гоголя) та ін. Роль М. Кропивницького в спрямуванні галицького театру шляхом реалізму і народності.

Початки драматургії на Закарпатті. П'єса О. Духновича “Добродетель превышает богатство” (1850). Літературні і життєві джерела п'єси. Тема здирства багатіїв (образи Чесножива і Богумили). Моралізаторсько-повчальні ідеї, сентиментальні сцени, “оціночні” прізвиська, побутові конфлікти, слабка індивідуалізація і типізація образів.

Комедія О. Духновича “Головний тарабанщик” (1852). Висміювання кар'єризму дворянина Празнославського. Образи Любиці та Нравовича. Ідеї морального удосконалення людини в п'єсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Микитась В.О. В. Духнович. – Ужгород, 1959.
2. Франко І. Русько-український театр (історичні обриси). – Твори: В 20 т. – Т. 16.
3. Мар'яненко І. Минуле українського театру. – К., 1954.
4. Корифеї українського театру. Матеріали про діяльність театру корифеїв: Зб. – К., 1982.
5. Історія української літератури: У 2 т. – К., 1987. – Т. 1.
6. Український драматичний театр. – К., 1967. – Т. 1-2.

ХІ. І.Я. ФРАНКО – ДРАМАТУРГ І ТЕОРЕТИК ТЕАТРУ

Розвиток театру в Галичині в другій половині ХІХ ст. Тісний його зв'язок з східним українським театром. Франко – історик і критик українського театру. Багатство тематики та жанрів, глибина ідейного спрямування драматургії Франка.

Юнацькі спроби І. Франка в жанрах історичної драми, трагедії та сатиричної комедії. Звернення до драматургії в 90-х роках – в час інтенсивного розвитку театру. Суспільна актуальність, політична заостреність п'єси І. Франка. Широке використання й узагальнення “галицьких” фактів життя.

Соціально-побутова, психологічна драма “Украдене щастя” (1891-1893), її народність тематична, проблематична, образна, мовна. Історія написання, сценічна історія. Оцінка критикою. Екранізація вистави п'єси. Пізнавальне та естетичне значення.

П'єса “Учитель” (1894). Питання жанру. Проблема освіти, школи і долі вчителя в Галичині за часів Австро-Угорщини.

Тематичний зв'язок п'єси з оповіданнями І. Франка про школу та інтелігенцію. Змалювання темряви в селі та її соціальних причин. Образ вчителя Омеляна Ткача. Образ лихваря-здирика Вольфа.

Інші п'єси І.Франка (“Будка ч. 27”, “Рябина”, “Сон князя Святослава”, загальна характеристика їх. Сценічна історія п'єс. Оцінка критикою театральною і літературознавчою. Внесок І. Франка в український театр і драматургію як драматурга, критика та історика театру, який захищав українське мистецтво, сприяв його розвитку й вселяв віру в майбутнє України як держави вільної й незалежної.

ЛІТЕРАТУРА

1. Возняк М. Велетень думки і праці. – К., 1958.
2. Дорошенко І. Іван Франко – Літературний критик. – Львів, 1966.
3. Білоштан Я. Драматургія І. Франка. – К., 1956.
4. Пархоменко М. Драматургія Івана Франка. – Львів, 1956.
5. Нечиталюк М. З народних ручаїв. – Львів, 1970.
6. Войтюк А.Ю. Літературознавчі концепції Івана Франка. – Львів, 1981.

ЛІТЕРАТУРА

І. ОСНОВНА

1. Антонович Д. Триста років українського театру. – Прага, 1925.
2. Історія української літератури: У 8 т. – К., 1969. – Т. 4. – Кн. 1, 2.
3. Матеріали до вивчення історії української літератури: У 3 т. – К., 1955.
4. Історія української літератури: У 2 т. – К., 1987.
5. Історія української літературної критики. – К., 1988.
6. Грушевський М. Історія української літератури: У 3 т. – К., 1994.
7. Єфремов С. Українська література. – Мюнхен, 1983.
8. 100-річчя українського театру корифеїв: Зб. – Одеса, 1982.
9. Корифеї українського театру. Матеріали про діяльність театру корифеїв: Зб. – К., 1982.
10. Мороз З.П. В боротьбі за реалізм. – К., 1966.
11. Теорія драми в історичному розвитку. – К., 1950.
12. Дурилін С. Марія Заньковецька. – К., 1950.
13. Саксаганський П.К. Думки про театр. – К., 1955.
14. Тобілевич Богдан. Панас Карпович Саксаганський. – К., 1957.
15. Тобілевич С. Мої стежки і зустрічі. – К., 1957.
16. Волошин І.О. Актор Щепкін на Україні. – К., 1988.
17. Український драматичний театр. – К., 1967. – Т. 1-2.
18. Франко І. Наш театр в Галичині. – Твори: В 20 т. – К., 1966. – Т. 16.
19. Шнайдер Б. Трагедія “Сава Чалий” Карпенка-Карого і українська історична драма ХІХ ст. – К., 1959.
20. Комишанченко М. Михайло Старицький. – К., 1960.
21. Куриленко Й. М.П. Старицький. – К., 1960.
22. Старицький М.П.: У кн.: З.П. Мороз. В боротьбі за реалізм. – К., 1966.
23. Сокирко Л.Г. М.П. Старицький. – К., 1960.
24. Старицький М.П. Твори: У 8 т. – К., 1963-1965.
25. Марко Лукич Кропивницький. Збірник статей, спогадів і матеріалів. – К., 1955.
26. Йосипенко М. М. Кропивницький. – 1958.
27. Киричок П.М. Марко Кропивницький. – К., 1968.
28. Киричок П.М. Марко Кропивницький. – К., 1985.
29. Кропивницький Марко. Твори: У 6 т. – К., 1958-1961.
30. Падалка М. Життя і творчість І. Карпенка-Карого. – К., 1957.
31. Скрипник І.І. Карпенко-Карий (І.К. Тобілевич). – К., 1957.
32. Стеценко Л.Ф. І. Карпенко-Карий (Тобілевич). – К., 1969.
33. Франко І. І. Тобілевич (Карпенко-Карий). Твори: У 20 т. – К., 1966. – Т. 17.
34. І.К. Тобілевич (Карпенко-Карий). – Твори: У 3 т. – К., 1985.

ІІ. ДОДАТКОВА

1. Калениченко Н.Л. Українська література ХІХ ст. Напрями, течії. – К., 1977.
2. Франко І. Інтернаціоналізм і націоналізм у сучасних літературах. Твори: У 50 т. – К., 1981. – Т. 31.
3. Чижевський Д. Культурно-історичні епохи // Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. – К., 1994. – Т. 3.
4. Цибаньова О. Літопис життя і творчості І. Карпенка-Карого (І.К. Тобілевича). – К., 1967.